

СТАНОВИЩЕ

от

**доц. д-р Кристиян Стоянов Хаджиев,
Професионално направление 3.7 Администрация и управление
Нов Български университет, Департамент „Администрация и управление“**

върху научните трудове за участие в конкурс за заемане академична длъжност „доцент“
по професионално направление „3.9. Туризъм“ (Човешкият капитал в туризма),
публикуван в ДВ, бр. № 93/26.11.2019
с кандидат гл. ас. д-р Милена Методиева Караиilieва

Становището е изготвено на основание **Заповед на Ректора № 3 РК 118/27.01.2020 г. и Решение на Научното жури от 10.02.2020 г.** В съдържателно отношение то е съобръзено с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ) и Наредбата за развитието на академичния състав в НБУ. В структурно отношение се състои от **шест части, увод и заключение**, съобразно образец за изготвяне на становище за заемане на академична длъжност „доцент“.

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

От предоставената от кандидата Милена Караиilieва справка за самооценка се вижда, че тя покрива необходимите минимални изисквания за научната, преподавателската и изследователска дейност за заемане на академичната длъжност „доцент“, съобразена с ППЗРАСРБ, както следва:

Част I: Минимални изисквания към научната, преподавателската и/или художествено-творческата дейност на кандидатите за заемане на академичните длъжности по професионални направления, съобразени с ППЗРАСРБ (**групи показатели А-Е**) и съответен брой точки над изискуемия минимум: **А 50 от 50 т., В 100 от 100 т., Г 510 от 200 т., Д 125 от 50 т. и Е 105 от 0 т.- неизискуеми за доцент.**

Част II: Изпълнение на критерии и показатели при дългосрочно атестиране за обявяване на конкурс за по-висока академична длъжност, според действащата наредба на НБУ - учебна работа, организационна и обществена работа (**групи показатели Ж-И**): **Ж 410 от 50 т., З 3325 от 70 т. и И 105 от 50 т.**

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

За участие в конкурса Милена Караиilieва е представила списък с публикациите след защита на докторската степен 2005-2020 г. с общ обем общ обем *1809 страници*, както следва.¹

- *3 монографии*, в т.ч. в. *1* хабилитационният труд (431 с.) и *2* други (съответно 284 с. и 212 с.) или общ обем 927 страници (**Група Б, Показател №3; Група Г, Показател №4 - 1 и 2**);
- *4 монографии в съавторство* с общ обем 927 страници (**Група Г, Показател № 10 - 1, 2, 3 и 4**)
- *3 статии в списания* с общ обем 7 страници;
- *1 студия* (41 с.) - **Група Г, Показател № 9 - 1**);
- *9 доклади на български език, публикувани в сборници* от конференции, симпозиуми и кръгли маси с общ обем 103 страници (**Група Г, Показател №7 - 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 и 11**);

¹ Списък с публикациите и творческите постижения след защита на докторската дисертация 2005-2020

➤ 2 в електронни годишници с общ обем 24 страници (Група Г, Показател №7 7 и 9) на Департамент „Администрация и управление“ на НБУ с общ обем 103 страници;

➤ 5 статии/ доклади на английски език с общ обем 63 страници (Група Г, Показател №7 - 12, 13, 14, 15 и 16);

➤ 2 учебника, един от тях на книжен носител (343 с.) и 1 мултимедиен електронен учебник (100 стандартни машинописни страници) - (Група Е, Показател №20 - 1 и 2).

➤ 15 участие в научни форуми, от които 4 в национални конференции, 4 в международни конференции, 6 национални симпозиуми и 1 кръгла маса

Всички публикации се приемат за оценка, с **изключение** на следните:

➤ 1 монография в съавторство, свързана с тематиката на дисертационния труд и публикувана преди публичната защита 2004 г. ² (Група Г, Показател №10 - 1);

➤ 1 Мултимедиен електронен учебник на НБУ³ (Група Е, Показател №20 – 2) – приема се за участие в образователни проекти;

➤ 3 статии в неспециализирани списания ⁴ (не са представени за рецензиране в Приложение №2, Таблица 2. Описание на доказателствен материал), а фигурират само в списък с публикации след защита на докторската дисертация.

Всички останали одобрени за рецензиране и оценка на приносите публикации са с общ обем **1583 страници** са публикувани от академични издателства и са рецензирани от хабилитирани преподаватели.

1. Оценка на монографичния труд, творчески изяви или други публикации, съответстващи по обем и цялостност на монографичен труд, включваща оценка на научните и научно-приложните приноси на автора

Представеният основен монографичен труд „**Човешкият капитал в туризма**“ е с обем *431 страници*. **Актуалността** на изследването е безспорно. То отразява трайния научен интерес към човешкия капитал във всички сфери на бизнеса. Това се обяснява с мобилността на заетите и мултиетническата структура на работната сила в туризма, промяната в центровете на властта и лидерството, многопосочните гъвкави политики, управлението на талантите, екипите и времето, измерването и оценката на стойността на човешкия капитал. Съдържанието е структурирано в *4 глави*, в които последователно се изследва теоретичната рамка на човешкия капитал и еволюцията на концепцията, управлението на туристическата фирма и на човешките ресурси. подходите, тактиките и стратегиите, прилагани за развитието на тези ресурси. Представени са иновативни *подходи, тактики и стратегии за развитие на човешкия капитал*. Библиографският апарат съдържа *121 литературни източници* на кирилица и латиница, интернет сайтове.

В този контекст могат да се открояват следните **научни и практико-приложни приноси**:

1. Направен е *детайлен анализ на различните теории за човешкия капитал и еволюцията на концепцията на базата* на голям по обем научна литература, като са изведени най-значимите

² Колектив Манол Рибов, Соня Милева, Преслав Димитров, Иван Комитски, Милена Караилева, Георги Колев, Йоана Попниколова „Туризм без граници - Реинженеринг и управление на риска“, (Глава 3. Реинженеринг в туризма)“, Изд. „Нова звезда“, С., 2004

³ Мултимедиен електронен учебник на НБУ (Схема: BG051PO001-4.3.04 „Развитие на електронни форми на обучение в системата на висшето образование“, Проект BG051PO001-4.3.04-0037 - C0001 „Подобряване на качеството на дистанционното обучение на Центъра за дистанционно обучение към НБУ, 2013-2015)

⁴ Здравният туризъм“, Културно-информационен гайд за Югозападна България, бр. 22, м. Април, 2009
„Високият потенциал на антропогенното наследство и предизвикателствата пред културния туризъм“, Списание „Евро Регион – ВГ Бизнес и евроинтеграция“, бр. 26, 2014
„Предизвикателства пред българския туризъм: лято 2015“, Списание „Life @ City“, Културно-информационен гайд, бр. 5 (94), м. Май, 2015

детерминанти на човешки капитал в сферата на услугите. **Прецизиран и допълнен** е понятиения и терминологичен апарат на човешкия капитал в туризма;

2. **Разработени** са стратегиите и тактиките за развитие на човешкия потенциал в политиката на туристическата фирма *в динамична организационна среда*, с акцент върху организационната промяна, фирмената култура и кариерното развитие, редуциране на конфликтите и текучеството и стимулиране на екипния потенциал;

3. Предложен *е комплексен подход за анализ, изследване и управление на човешки капитал*, който включва управление на човешкия капитал и развитие на неговия потенциал като основна ценност, стимулиране на мотивационния потенциал, управлението на таланти и развитие на потенциални лидери;

4. **Формулирани** са методически насоки, които дават възможност теоретичните постановки да бъдат доведени до тяхната *практическа приложимост* в туристическия бизнес.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации, направени след назначаването на академичната длъжност „гл. асистент“ и оценка на изискването за рецензираност на изданията

Извън хабилитационния труд за участие в конкурса кандидатът гл. ас. д-р Милена Караилieва е представила **23 други публикации: 5 монографии, 16 доклади, 1 студия и 1 учебник** с общ обем **1152** страници. Те могат да бъдат обособени в **четири групи**:

- **изследване на човешкия фактор в туризма** (Група Г, Показател №7 – 3,4,5,6,7,8, 12,14,15 и 16; Показател № 10 - 3 и 4), в които основните **приноси** могат да се синтезират до определяне на най-важните фактори, въз основа на различни подходи - процесен, системен, интегриран, ситуационен и др., които въздействат върху управлението и развитието на човешкия капитал;
- **изследване на ресурсния потенциал в туризма** (Група Г, Показател №7 - 10 и 13 и Група Е, Показател № 20 и 21) и по-конкретно с представяне на конкурентните предимства на България - природни и антропогенни и съответно потенциала за развитие на основни и специализирани видове туризъм;
- **изследване и анализ на балнеологичния, спа и уелнес туризъм** (Група Г, Показател № 4-1 и Показател № 7-1 и Показател №9-1), в които основните приноси се свеждат до изследване на перспективите за развитие на балнео, спа и уелнес туризма и управлението на неговото качество и конкурентоспособност, организацията на тези видове туризъм, тенденциите в търсенето и предлагането от една страна на интегриран, а от друга на диференциран туристически продукт, проблемите и перспективите в тяхното развитие;
- **проучвания на личностните и психологическите фактори на туристическото поведение** (Група Г, Показател №4-2 и Показател №7-2). Практико-приложните приноси в публикациите в това научно направление се базират на задълбочено изследване на психологическите аспекти на туристическото поведение и интеракцията между Аз-концепцията и потребностите от рекреация, определени като „бягство от генетичната среда“ с отчитане на влиянието на външните фактори на средата и маркетинговите, които моделират решението за предприемане на пътуване.

Обхватът в изследванията на гл. ас. д-р Милена Караилieва се разширява и с две на брой публикации, извън обособените групи (**Група Г, Показател №10 – 7 и 9**), които са *в областта на иновационния мениджмънт и стратегическия маркетинг в туризма*. Те аргументират необходимостта от прилагане на интегриран маркетинг-мениджмънт на всички равнища в сферата на туризма.

В заключение, оценката на основните научни и научно-приложни приноси на кандидата д-р Милена Караилева е много висока.

3. Цитирание от други автори

От предоставената справка от Библиотеката на НБУ, на базата на прегледани 150 литературни източници са установени 14 отделни позовавания на публикации от Милена Караилев (*12 цитирания от други автори и 2 самоцитирания*).⁵

4. Оценка на резултатите от участие в изследователски и творчески проекти и приложение на получените резултати в практиката

Милена Караилева е участвала в 3 национални научни и изследователски проекти по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ като експерт, в периода 2013-2015 г. (Група Е Показател №16 12 и3):⁶

- „Висшето образование по икономика - фундамент на икономиката на знанието” - *Експерт* за Бакалавърска програма „Бизнес администрация” - редовно и дистанционно обучение
- „Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование” - *автор на мултимедиен електронен учебник на НБУ по одобрен Стандарт и приложения към него и Рецензент на учебник;*
- „Студентски практики“, МОН, НБУ - *функционален експерт на Департамент „Бизнес администрация“ и Академичен наставник*

III. Учебна и преподавателска дейност

1. Аудиторна и извън-аудиторна заетост, работа в електронния обучителен модул „MOODLE - НБУ“, осигуряване на студентски практики и стажове, работа със студенти и докторанти

Кандидатът като щатен преподавател в НБУ е изпълнявал нормата за учебна заетост съгласно Наредбата за заетост през целия период на атестацията над изискуемия норматив (по категория аудиторни 240 часа, извънаудиторни 60 часа), както следва: реализирана натовареност 2013/2014 240 /420, 2014/2015 132/545, 2015/2016 258/545, 2016/2017 340/ 510, 2017/2018 325,5/746, 2018/2019 669/440 и през настоящата 2019/2020 планираната заетост на кандидата е 556/480 часа (Група 3, Показател №38). Тя е била научен ръководител и рецензент на голям брой студенти⁷: (Група 3, Показател №38, 1 и 2). Също така активно участва в *електронно обучение на НБУ в MOODLE, както и в практическото обучение на студентите като ръководител на извънаудиторна практика (Група 3, Показател №39 1, 2, 3, 4 и 5)* и други творчески изяви на студенти извън НБУ - „Учебно-тренировъчни фирми“ и Международно културно туристическо изложение. (Група 3, Показател № 40 1 и 2)

2. Работа с Еразъм-студенти

⁵ Библиотечна справка „Анализ на цитирание СА-17-2019” от 27.06.2019

⁶ 1. Схема: BG051PO001-3.1.07 „Актуализиране на учебните програми във висшето образование в съответствие с изискванията на пазара на труда“, Проект BG051PO001-3.1.07-0039 „Висшето образование по икономика - фундамент на икономиката на знанието”, Департамент „Бизнес администрация“ НБУ, 2013-2015
2. Схема: BG051PO001-4.3.04 „Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование”, Проект BG051PO001-4.3.04-0037 - C0001 „Подобряване на качеството на дистанционното обучение на Центъра за дистанционно и електронно обучение към Нов български университет”, 2013-2015
3. Проект BG 051PO001-3.3.07-0002 „Студентски практики“, МОН, 2013-2015

⁷ Справка за дългосрочно атестиране - работа със студенти и участие в комисии - **научно ръководство** на 36 студенти, 102 броя **рецензии** на Бакалавърски и Магистърски тези, и **е участвала** 14 пъти като **член на комисии** за ЗБТ/ДИ.

В представения Доклад-самооценка и библиографско описание на доказателствения материал към Приложение №2 на Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ гл.ас. д-р Милена Караилieва не е отчела работа със студенти по Програма „Еразъм“.

3.Оценки от анкетите на студентите

По Справка на Център за кариерно развитие в НБУ ⁸ оценката от студентите на кандидата като преподавател е отлична. (Група 3, Показател №35, 1).

IV. Административна и обществена дейност

1. Участие в колективни органи на управление на НБУ

От доклада за самооценка се вижда, че гл. ас. д-р Милена Караилieва е изпълнява своите академични задължения. (Група И, Показател №44, 1, 2, 3 и 4), свързани с участие заседанията на Департаментния съвет, Програмен съвет, Комисии към Факултети и е била член на различни екипи за усъвършенстване на програмите. (Група Ж, Показател № 30, 1, 2, 3 и 4)

2.Обществена активност

Милена Караилieва членува от 2011 г. в Българска камара за образование, наука и култура (БКОНК) и заема длъжност Директор Програма „Управление на човешките ресурси” (Група Ж, Показател №23).

2. Привличане на студенти в програмата

В периода 2009-2018 г. Милена Караилieва е изпълнявала функциите на Програмен Консултант и е участвала в кандидат-студентски кампании за привличане на студенти в НБУ.

V. Лични впечатления от кандидата

Личните ми впечатления за Милена Караилieва са, че тя е високо отговорна, креативна, прецизна и инициативна в работата си. В преподавателската си дейност широко прилага интерактивни средства за обучение, а в научно-изследователската - системно-интегрирания подход. Ползва се с авторитет между колегите си и с добро име между студентите, поддържа добри контакти с експерти от туристическия бизнес.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Представените за рецензиране научни публикации на гл. ас. д-р Милена Караилieва са разработени върху фундаментална теоретична и емпирична основа. Съдържащите се в тях тези и практически препоръки са добре аргументирани. Нямам конкретни критични бележки по съдържанието на научните трудове на кандидата.

Към нейната бъдеща научна и преподавателска дейност могат да се отправят следните препоръки:

- да продължи разширяването на теоретичните основи и обхват на изследванията си, но и да слезе на по-ниско (*приложно*) ниво, тъй като българската социална практика има потребност от: указания, методики, схеми, алгоритми за практическо приложение на новостите в теорията и методологията;
- да продължи да съчетава изследователската и преподавателската си работа с тази на експерт и консултант;
- да продължи да публикува учебници по преподаваните от нея учебни дисциплини;

⁸ Справка от Център за кариерно развитие и обучителни ресурси в НБУ - средна оценка за последните 5 години (10 семестъра) е Отличен 4,65 от максимална 5,00

Заклучение

Кандидатът по конкурса гл.ас. д-р Милена Караилieва отговаря на изискванията за заемането на академичната длъжност „доцент“, съгласно ЗРАСБРБ и правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ), както и на Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ.

Предлагам гл.ас. д-р Милена Методиева Караилieва да бъде избрана за заемане на академичната длъжност „доцент” в професионално направление 3.9 „Туризм” (Човешкият капитал в туризма).

София, 26.03.2020 г.

доц. д-р Кристиян Стоянов Хаджиев

Подпис:.....